

**Pranešimas spaudai
Liuksemburgas, 2016 m. rugsėjo 20 d.**

Branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimas ir panaudoto kuro galutinis šalinimas Lietuvoje, Bulgarijoje ir Slovakijoje galėtų kainuoti apie 11,4 milijardo eurų, – teigia ES auditoriai

Remiantis nauja Europos Audito Rūmų ataskaita, sovietinio modelio, pirmosios kartos branduolinių reaktorių Lietuvoje, Bulgarijoje ir Slovakijoje eksploatavimo nutraukimo įvertintos išlaidos sudarys ne mažiau kaip 5,7 milijardo eurų, o įtraukus didelio radioaktyvumo atliekų galutinio šalinimo išlaidas – dukart tiek.

Auditoriai teigia, kad valstybių narių skiriama ES programų bendro finansavimo dalis vis dar yra labai nedidelė. Po paskutinio mūsų audito Lietuvoje 2011 m. eksploatavimo nutraukimo finansavimo trūkumas padidėjo, dabar eksploatavimo nutraukimo išlaidos viršija finansavimą 1,56 milijardo eurų. Apskaičiuota, kad šiuo metu Bulgarijoje ir Slovakijoje finansavimo trūkumas atitinkamai sudaro 28 ir 92 milijonus eurų. Specialiomis ES branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo finansavimo programomis nesukurta tinkamų paskatų, kad eksploatavimas būtų nutrauktas laiku ir būtų ekonomiškai efektyvus, – beveik visus pagrindinius infrastruktūros projektus buvo vėluojama užbaigti.

„Esu susirūpinęs, kad pagrindinių branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo projektų įgyvendinimas vėlavo, kad vis dar yra finansavimo trūkumų ir kad nepasiekta pakankama pažanga atliekant didelio radioaktyvumo atliekų galutinį šalinimą“ – sakė už ataskaitą atsakingas Europos Audito Rūmų narys **Phil Wynn Owen**.

Auditoriai tikrino, kokia pažanga buvo pasiekta įgyvendinant ES branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo pagalbos programas nuo 2011 m. Valstybių narių institucijos tvirtina, kad elektrinės negrįžtamai sustabdytos, tačiau buvo pasiekti ne visi numatyti išdirbiai, pagal kuriuos Europos Komisija vertina, kiek pažengta negrįžtamo elektrinių sustabdymo procese. Pagrindinių komponentų išmontavimo darbai žemesnio radiacijos lygio zonose, pavyzdžiui, turbinų salėse, buvo sėkmingai vykdomi Ignalinos (Lietuvoje), Kozlodujaus (Bulgarijoje) ir Bohunicės (Slovakijoje) elektrinėse. Tačiau vis dar reikia išspręsti itin svarbius darbų didelio radioaktyvumo zonose, įskaitant reaktorių pastatus, uždavinius. Visos trys valstybės narės sukūrė pagrindinę, laikiną atliekų tvarkymo vietoje infrastruktūrą, tačiau daugelį pagrindinių infrastruktūros projektų buvo vėluojama įgyvendinti. Didžiausias vėlavimas užfiksuotas Lietuvoje – galutinė eksploatavimo nutraukimo data, palyginti su nustatyta 2011 m., nukelta dar devyneriems metams iki 2038 m.

Būsimos išlaidos, susijusios su branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimu ir panaudoto branduolinio kuro galutiniu šalinimu, ne visais atvejais pripažintos kaip atidėjiniai ir (arba) įtrauktos į finansinių ataskaitų aiškinamuosius raštus. Dėl to mažėja skaidrumas ir atitinkamoms institucijoms trukdoma tinkamai suplanuoti, kaip padengti būsimas eksploatavimo nutraukimo ir panaudoto branduolinio kuro šalinimo išlaidas.

Šio pranešimo spaudai tikslas – pateikti Europos Audito Rūmų priimtos specialiosios ataskaitos pagrindines mintis.

Visą ataskaitos tekstą galima rasti www.eca.europa.eu

ECA Press

Mark Rogerson – atstovas ryšiams Tel. (+352) 4398 47063 Mob. tel. (+352) 691 55 30 63

Damijan Fišer – atstovas spaudai Tel. (+352) 4398 45410 Mob. tel. (+352) 621 55 22 24

12, rue Alcide De Gasperi - L-1615 Luxembourg

E. paštas: press@eca.europa.eu

@EUAuditorsECA

eca.europa.eu

Auditoriai pateikia keletą rekomendacijų Komisijai ir valstybėms narėms. Pagrindinės rekomendacijos **Komisijai**:

- siekti, kad 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu būtų didinamas nacionalinis bendrasis finansavimas;
- po 2020 m. specialios branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo finansavimo programos Lietuvoje, Bulgarijoje ir Slovakijoje nebeturėtų būti tęsiamos. Jeigu vienoje iš šių arba visose trijose valstybėse narėse po 2020 m. bus nustatytas aiškus poreikis naudoti ES lėšas, visais atvejais ateityje Komisijai pasiūlius skirti ES finansavimą ir teisėkūros institucijai tam pritarus, reikėtų nustatyti tinkamas paskatas tęsti eksploatavimo nutraukimą, įskaitant tai, kad finansavimas turėtų būti terminuotas ir skiriamas su sąlyga, kad valstybė narė skirs reikiamo lygio bendrą finansavimą. Vienas iš būdų tai padaryti būtų apsvarstyti galimybę išplėsti galimybes, laikantis šių sąlygų, naudotis Europos struktūrinių ir investicijų fondų lėšomis ir leisti jas naudoti branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo darbams;
- leisti naudoti ES lėšas, skiriamas pagal branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo pagalbos programas, darbuotojų, atliekančių vien tik eksploatavimo nutraukimo darbus, išlaidoms padengti;
- kartu su valstybėmis narėmis užtikrinti, kad visos būsimos išlaidos, susijusios su branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimu ir panaudoto kuro galutiniu šalinimu, būtų apskaitytos tinkamai ir skaidriai;
- kartu su visomis atitinkamomis valstybėmis narėmis iširti panaudoto kuro ir didelio radioaktyvumo atliekų šalinimo galimybes, įskaitant visus regioninius ir kitus europinius sprendimus.

Kelios pagrindinės rekomendacijos **atitinkamoms valstybėms narėms**:

- dar labiau tobulinti savo projektų valdymą, kad reikalinga atliekų ir panaudoto kuro tvarkymo infrastruktūra būtų sukurta tada, kada suplanuota; sukurti techninius pajėgumus su geresne vidaus ir išorės kompetencijos pusiausvyra;
- patobulinti būdus keistis geriausia patirtimi bei techninėmis žiniomis ir tarpusavyje, ir su platesne branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo srities bendruomene ES ir už ES ribų;
- sudaryti išsamesnes panaudoto kuro ir radioaktyviųjų atliekų šalinimo išlaidų sąmatas bei parengti finansavimo planus;
- pripažinti savo pačių vaidmenį užtikrinant, kad būtų laikomasi principo „teršėjas moka“, ir būti pasirengusios panaudoti nacionalines lėšas padengti eksploatavimo nutraukimo ir galutinio šalinimo išlaidas ir dabartiniu, ir paskesniais finansavimo laikotarpiais.

Pastabos leidėjams

Lietuvai, Bulgarijai ir Slovakijai, kaip šalims kandidatėms, rengiantis stoti į ES, viena iš stojimo sąlygų buvo aštuonių sovietinio modelio pirmos kartos branduolinių reaktorių sustabdymas trijose atominėse elektrinėse Ignalinoje (Lietuvoje), Kozlodujuje (Bulgarijoje) ir Bohunicėje (Slovakijoje), o vėliau – eksploatavimo nutraukimas.

Šių branduolinių reaktorių sustabdymas, o vėliau – eksploatavimo nutraukimas, nesibaigus eksploatavimo laikotarpiui, tapo didele finansine ir ekonomine našta. Todėl ES sutiko nuo 1999 m. teikti finansinę paramą. Iki 2020 m. visa ES parama sudarys 2 995 milijonus eurų branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimui, Lietuvai teks didžiausia jos dalis (1 553 milijono eurų), antra pagal dydį dalis teks Bulgarijai (731 milijonas eurų), trečia – Slovakijai (671 milijonas eurų). Be to, iki 2013 m. 890 milijonų eurų buvo skirta projektams, kurių paskirtis – padėti sušvelninti kai kuriuos nacionalinių energijos gamybos pajėgumų praradimo dėl pirmalaikio elektrinės sustabdymo padarinius.

Auditoriai lankėsi visose trijose elektrinėse ir vykdė interviu su pagrindinėmis valstybių narių institucijomis. Jie taip pat lankėsi Europos Komisijoje, ERPF ir pirmo pasaulyje giluminio geologinio kapinyno naudoto branduolinio kuro šalinimui statybvietėje Suomijoje.

Šio audito metu nebuvo tikrinamas įrenginių saugumas ar sauga ir nesiekta nei palaikyti, nei peikti branduolinės

energetikos, taip pat nedaromos išvados dėl atitinkamų ES tiekiamos energijos rūšių.

Specialioji ataskaita Nr. 22/2016 „Nuo 2011 m. Lietuvoje, Bulgarijoje ir Slovakijoje įgyvendinant ES branduolinių reaktorių eksploatavimo nutraukimo pagalbos programas pasiekta tam tikros pažangos, tačiau dar laukia itin svarbūs neišspręsti uždaviniai“ paskelbta 23 ES kalbomis.
